

DEMÉNY PÉTER

ÉLETPUSZTÍTÁS

Nagy Gerzson: *Meddig él egy anya*

■ A regény bemutatóján az Írók Boltjában Mészáros Sándor „a szeretethiány feltájtairól” beszélt, és ez nagyon jellemző mondat Nagy Gerzson *Meddig él egy anya* című könyvéről. Egyrészt ugyanis a fiú, Tom, aki az Andokban bolyong, nem akar már hazajönni az anyjához és a nővérehez, másrészt viszont a történetmondás, szintén Mészáros szavával, „mozaikos”, nem mindig tudjuk követni a történetet, pontosabban a lélek története az, amelyik *igazán* zajlik.

Ágota és Tom, ők lennének a főszereplők, ha Nagy Gerzson prózavilágával kapcsolatban lenne értelme ennek a szónak. Illetve van, de egy jóval visszafogottabb értelemben, mint ahogy azt akár színházi tapasztalataink alapján gondolnánk. Van egy történet, ködös és masszás, amelyben ők ketten, a testvérek fordulnak elő a legtöbbször, vagy hát ők mesélnek a legtöbbet, még inkább *róluk* mesélnek a legtöbbet, hiszen Tom történetét, mint kiderül, Ágota képzeli.

De mint az *Ablak az Ontarió-tóra*, ez a könyv is nagyon szép. A szűrősege, a sűrűsege miatt nagyon szép, és a zárásai miatt. A regény nyelve poétikus, szárazon lírai, mint mondjuk Oravecz vagy Kavafisz költészete. Éppen ebben állnak a veszélyei: szerintem Nagy Gerzson nem értette Bendl Vera kérdését, amely úgy szólt, meddig bírja meg ez a stílus a folytatást, mikor fárad el. Kavafisz életműve vékony, Oravecz pedig több élettapasztalatot görget, és nem szorítja meg vagy inkább *el*, mint egy vérző sebet szokás, a mondatokat. Igaz viszont, hogy már a két évvel előtti könyv is ilyen stílusban íródott,

és akkor is nehéz volt elképzelnem, hogy lehet még egy regényt írni így.

Hál' istennek lehetett. Ma már nem olyan nagy csoda, ha valaki az anyjáról ír rosszat – a világirodalomban rég nem, legalábbis Jules Renard óta, aki a *Csutak úrfiban* sokat tett az idealizált anyakép lebontásáért –, de azért nem is nevezhető szokásosnak, vagy talán az olvasók döbbennek meg újra és újra. Különbözik Nagy Gerzson könyvében is összetett ez a kép, miközben kétségtelenül negatív vonásai vannak, lásd például azt a jelenetet, ahol az anya elmeséli a lányának, hogy felhívta a fiát, és azt mondta neki, ne jöjjön haza.

Akárcsak Bartisnál, az anya itt is nagy mestere a valóság kizárásának, hiszen Ágota dühödött és kétségbeesett kérdéseire nem válaszol. Szobájának narancsfényben villogó üvege jelenti őt a lány és a fia számára egyaránt, ez a részlet mélyen belevésődik a szemünkbe, ahogy haladunk az olvasással, bár az író nagyon okosan takarékoskodik az ismételtetésével.

Egy ilyen anya, egy ilyen család – az apa, aki emberibb, pajtáskodóbb gesztusai vannak, olykor hetekre eltűnik egy másik nővel, aztán mintha mi sem történt volna, visszajön, és hamar meghal – a gyermekeket is megviseli, Ágota sem tud végigvinni egy szerelmet, nem is tudja, hogyan kellene, Tom sem. Eszter csak egy bonyolult emlék, akárcsak Jimmy, a mában pedig senki sincs. A ködös massa miatt az idő felosztása sem egyszerű, a múlt, a jelen és a jövő darabkái nem könnyű elválasztani, de amennyire meg lehet ítélni, mégiscsak úgy igaz, hogy a jelenben

egyiküknek sincs senkije, illetve mindketten a családhoz, vagyis megmaradt anyjukhoz kötődnek a leginkább.

Jimmy nagyanyja nagyon rokonszenves öreg hölgy, otthonba megy, hogy ne zavarja a családját a haldoklásával. Ágota és Jimmy szakításának talán ez a legfőbb oka: a leányt zavarja, hogy az anyja elbarikádozza magát a valóságtól, de ő maga is pontosan úgy tesz.

A talán Nagy Gerzson poétikájának fontos szava. Minden a talánban történik, semmi sem egyértelmű, a problémák egyrészt a mesélésben jelennek meg, másrészt viszont a mesélés hogyanjában. A mozaikok összeállnak, de folyton forognak, belenézel, és mindig mást láatsz. A remek zárások egyben nyitások, továbblködések, a mesélés dinamikus gyeplői. „Mélyen aludt, a szája nyitva, nem akartam felébreszteni. Sokáig vártam a taxira. Az utcán esőpermet, a levegő langyos, régen volt ilyen enyhe telünk. Szeretem a városnak ezt a mocskos arcát. A karácsonyi fények nem jutnak el idáig. A járda nedves, a tócsák tompán verik vissza az utcai lámpák fényét. Felnéztem a házra, kerestem, melyik Jimmy erkélye. Sötét volt minden ablak.” (52.) Ez engem valamiért Kántor Péter nagy versére, a *Minden időben*-re emlékeztet: „Mit tehetnél még értem, anyám? / Viselj el minden időben! / És égjen a villany az ablakodban, / mert néha éjszaka fölnezek.” Itt nincs világozság.

Mint Oravecznél, Kántornál, Ted Hughesnál, Kavafisznál, a költészet a prózaiság mellől villan elő. „Régen volt ilyen enyhe telünk” – ezt az időjárás-jelentésben is mondhatná valaki. Azt is, hogy „sötét volt minden ablak”. Ám a

kontextusban mindkettő valami mást is jelent, főleg az utóbbi, hiszen az hangsúlyos helyen van, a mozaik végén.

„Itt állt előttem meztelenül, kitarulkozva, és arra gondoltam, hogy én sohasem fogok így kitarulkozni neki. Eleinte azt hittem, hogy képes leszek erre. Hirtelen megutáltam magam ezért a gyengeségért, és Jimmyt is, a felismerés miatt. A Bongo Bong ment, felhangosítottam, és vártam a refrént, hogy üvölttessem, *Je ne t'aime plus mon amour Je ne t'aime plus tous les jours.*” (127–128.) Ez már direktebb utalás, de itt is a sok semmiből lesz egy nagyon hangsúlyos jelenet. A testvéreknek fogalmuk sincs, hogy mitől boldogtalanok.

„Az eső elállt, a levelekről csöpögött a víz. A sátrak mind sötétek, a legtávolabbt kivéve. Úszunk egyet, kérdezte Tom. Barnabás megtorpant. Nem veszélyes ez? De, veszélyes. Minden veszélyes. A gatyádat úgyis ki kell mosni. Mielőtt a vízbe rohant, Tom lefröcskölte a mellkasát, a karját, a combját. A kanyarnál ne menjünk tovább, kiáltott. Erős a sodrás. Hanyatt fekvve lebegtek, gőzölgött a pára a vízen. A túlparton fekete madár szárította a tollát. Innen már úszunk vissza, mondta Tom.” (154.)

Ez egy Duna menti osztálykirándulás leírásának vége, itt tudjuk meg, hogy az apja megcsalja az anyját a földrajztanárnővel meg a Barnabás anyjával.

Meddig él egy anya. A könyv címe azt állítja, hogy ezt kérdezi. Szárazon kétségbeesett állításkérdés ez. Egy anya mindig él, folyamatosan pusztíthat. Ezt én mondom, meg a könyv a maga visszafogott reménytelenségével.